

UNGE LÅVENDE

Diplomoppgave

Are Ringheim

del

1

PROSJEKT

En barnehage og et bygningsvernssenter

Are Ringheim

Veileder: Trond Eide

Masteroppgave i arkitektur

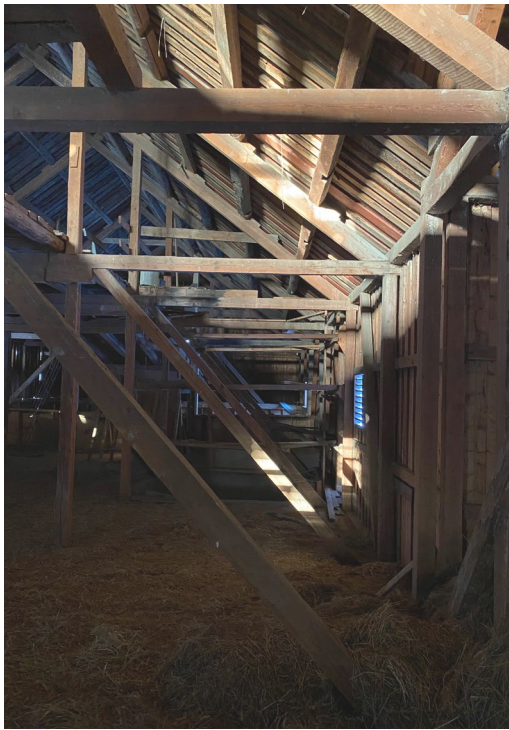
Fakultetet for arkitektur og design

NTNU, vår 2022

Oppgaven består av et prosjektheft og et prosessheft.
Prosjektheftet består av tre deler

Del 1 er prosjektet
Del 2 er oppmålingstegninger, registrering og analyse
Del 3 er en samling referanseprosjekter

Alt materiale er produsert av meg om ikke annet er oppgitt.
Angitte målestokker er tilpasset heftets originalformat som er stående A4

Lys i l vens romlige situasjoner

Innholdsfortegnelse

Introduksjon	
Intensjon	5
Oppgaveformulering	7
Låven i landskapet	
Prestegårdslåna	
	9
Oppgaveformulering	11
Bygningsvernssenteret	
Refleksjon om barn i møtet med verden	
L�vende symbiose	
Overordnede grep	
formgiving	
medvirkning og (samkjøring)	
tilhørighet og materialer	
rom for barn	
Barnehagen	
De yngste: 1 - 2 år	
De i mellom: 2 - 3 år	
De eldste: 3 - 6	
Bygningsvernssenteret	
Fellesarealer	

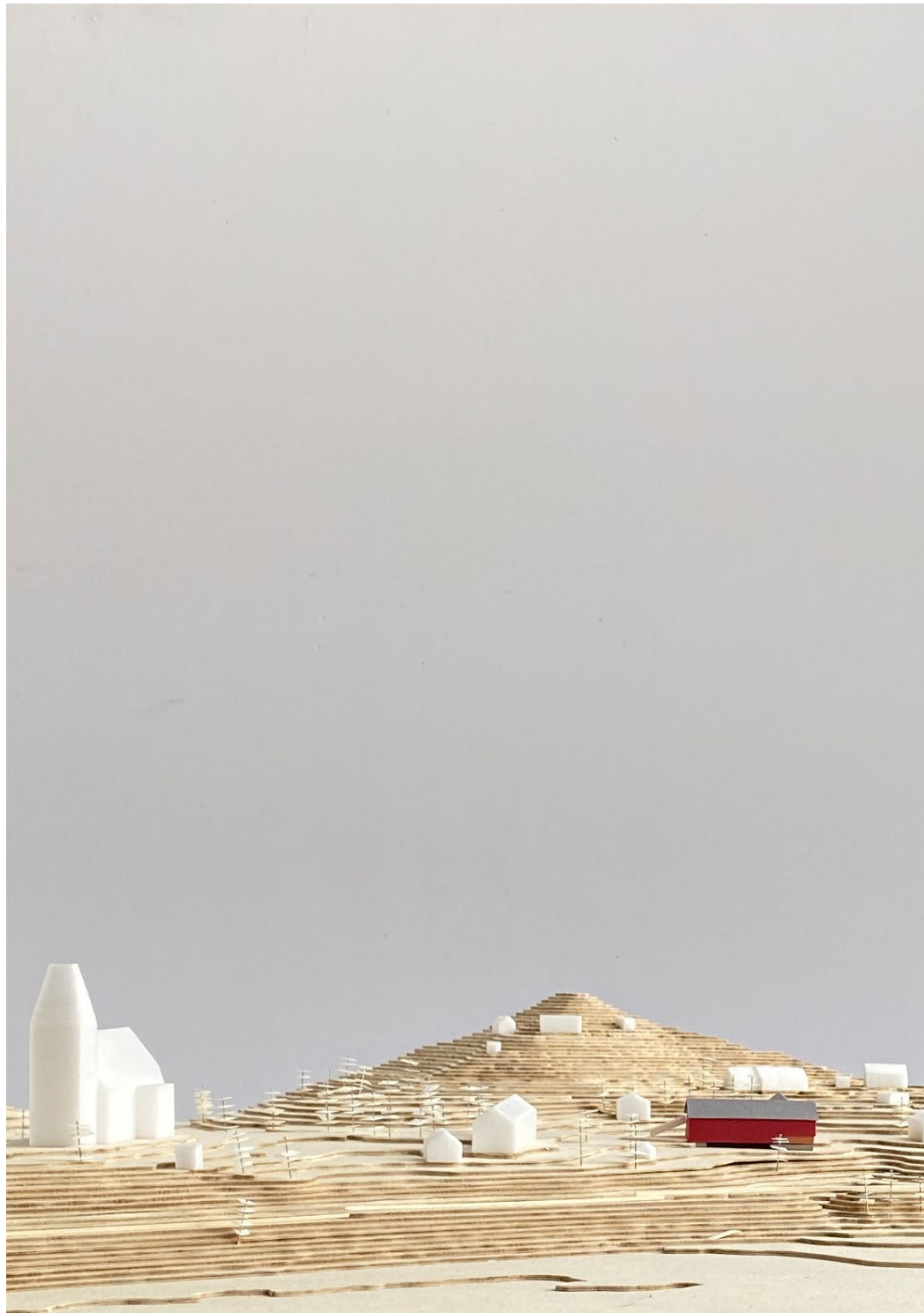

Låven sett fra Prestegårdslåna i Melhus

Intensjon

En rød låve er en del av det norske kulturlandskapet
Men en låve som ikke er i bruk, er
en tom låve
En tom låve, blir til
en låve som forfaller
En låve som forfaller, har blitt en del av det norske kulturlandskapet

Hvordan gi en tom låve en låvende fremtid?

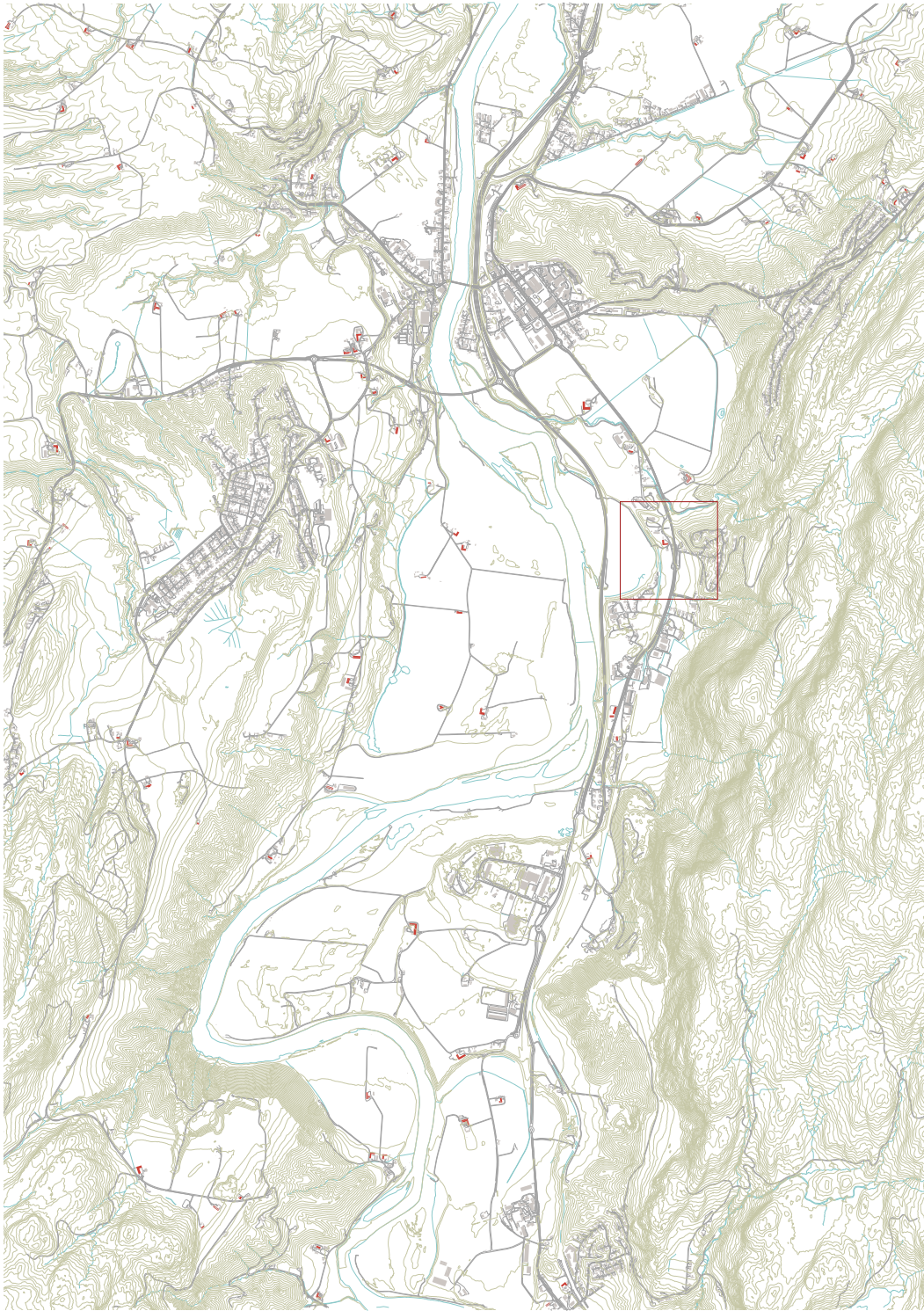

Situasjonsmodell 1:500

Oppgaveformulering

Med utgangspunkt i forpakterlåven fra 1928 ved Prestegårdslåna i Melhus ønsker jeg å utforske hvordan en kan gi låvene nytt liv når deres tiltenkte funksjoner opphører.

Kan man tilpasse dem dagens krav til moderne institusjoner og ivareta deres plass i det norske kulturlandskapet? Kan låvenes generalitet og bygningsmasse kompensere for å bygge nytt?

Røde enhetslåver rundt Melhus Sentrum.

1 2 5
M = 1:40 000

Landbrukets katedraler

Låven i det norske kulturlandskapet

I Norge finnes det 164 000 landbrukseieendommer som er bebygd per 2020.¹ Totalt antall bygninger er 930 660, hvorav 435 000 av disse er driftsbygninger.² Låvene er et resultat av det store hamskiftet i jordbruket som startet allerede på 1850-tallet: Flere av de små bygningene på tunet og deres funksjoner ble satt sammen til én stor. Denne sammenslåingen gjorde de røde enhetslåvene fremtredende i det norske kulturlandskapet og et tydelig symbol på moderniseringen av landbruket. Låvene har gjennom tiden tilpasset seg nye behov og maskiner. Mange bestod overgangen fra hest til traktor, men med dagens krav til effektivisering og spesialisert drift er det flere som blir stående tomme og til forfall. Forvaltningen av disse bygningene blir en utfordring for mange når både vedlikehold og videre bruk av de gamle låvene ikke er en selvfølge. Det er dyrt å vedlikeholde en så stor bygning om den bare står til pynt.

Det røde utsnitt viser Låven ved Prestegårdslåna i forhold til Melhus sentrum. Oppgavens låve er den tidligere forpakterlåven fra 1928, bygget av håndverkerne Stenseth og Moum. Med gjenbruk av gammel stall fra 1886, samlet den funksjonene til gårdens mindre driftsbygninger under ett tak. Låven var i full drift frem til 1960 og etter opphør av drift har den vært brukt som lager for gjenstander fra både private og offentlige aktører. Låven var eid av Opplysningsvesenets fond frem til Stiftelsen Prestegårdslåna overtok den sommeren 2021.

Kartet på motsatt side viser en oversikt over alle eldre låver, høy- og kornlager i visuell avstand fra låven. Nyere låver og driftsbygninger er ikke med i oversikten.

¹ Landbruskeieendommer defineres som eiendom med minst 5 dekar eid jordbruksareal og/eller minst 25 dekar produktivt skogareal.

² Tall hentet fra statistisk sentralbyrå:
<https://www.ssb.no/jord-skog-jakt-og-fiskeri/landbrukseieendommer/statistikk/landbrukseieendommer>

Prestegårdslåna en Januardag

Prestegårdslåna

En av Trøndelags største Trønderlån (som ikke er ei lån?)

Stiftelsen Prestegårdslåna er den vedtaksfredede eiendommen Prestegårdslåna med tilhørende hage i Melhus kommune. Stiftelsen har siden opprettelse i 2002, utført omfattende arbeid med kulturminnevern og museumsaktivitet i distriktet. Låna er bygd på 1720-tallet og har vært prestebolig frem til 1962. I 1959 kjøpte Melhus kommune eiendommen med Prestegårdslåna og tilhørende hage. Eiendommen bestod av et tun med gamle uthus som ble revet til fordel for utvidelse av kirkegården.

Videre utvidelse var ønskelig på 1980-tallet, noe som gjorde også Prestegårdslåna stod i fare for å forsvinne. Som et resultat ble foreningen Prestegårdslånas Venner stiftet i 1985. Foreningen greide å stanse arbeidet med kirkegårdens utvidelse. Men en samlet offensiv bestående av Melhus kirke, stiftsdireksjonen og Melhus kommune anla kirkegård i Lånas hage i 1991. Dette fikk vernemyndigheten ved Sør-Trøndelag fylkeskommune til å reagere og samme år gikk de inn med en midlertidig fredning av Prestegårdslåna og hagen. Etter en lang og hard kamp ble omsider låna og hagen vedtaksfredet i 1996 av Riksantikvaren.

De siste årene har etableringen av Bygningsvernssenteret ved Prestegårdslåna vært under planlegging. Formålet er å tilby hjelp og rådgivning innen vedlikehold og forvaltning av eldre hus, både offentlig og privat. Låven har som resten av eiendommen stått i fare for rivning. Bygningsvernssenteret og Stiftelsen Prestegårdslåna ønsker å rydde og istandsette låven for videre bruk. Istandsetting gjennomføres gjennom fagdager og praktiske kurs innen bygningsvern, noe som er i tråd med stiftelsens formål.

Informasjon om Stiftelsen Prestegårdslåna og Bygningsvernssenteret ved Prestegårdslåna hentet fra:
<https://byggvern.no/>
<https://prestegardslana.no/>

1

2

Ivrige aspiranter

1. foto: Nils Arild Ringheim,
2. foto: Trond Eide

Tilnærming bygningsvernssenteret

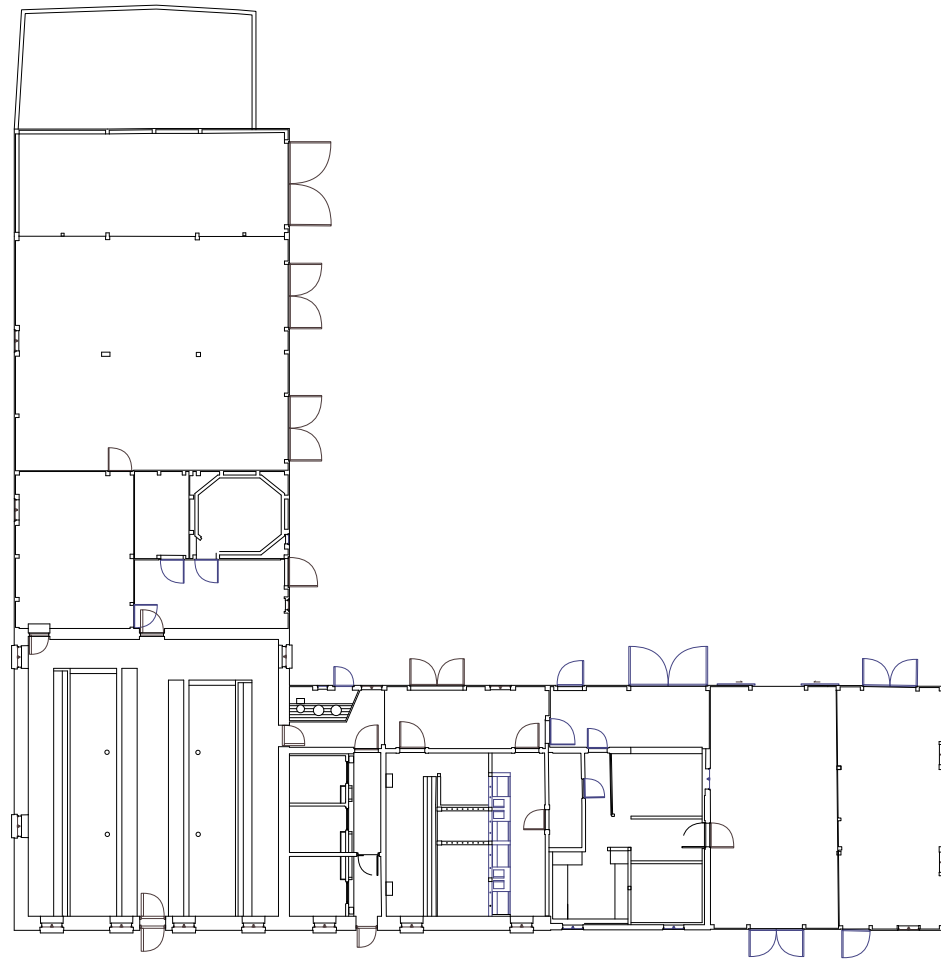
Hvordan tilrettelegge for en *låvende* fremtid?

Et bygningsvernssenter er mer enn fagfolk som reparerer gamle bygg. Fortiden tas vare på for fremtiden. Ved å bevare kulturarven vår, sørger vi for å holde liv i det som gir oss og våre omgivelser identitet. Bygninger som har huset generasjoner før oss, og om alt går etter planen: mange generasjoner etter oss.

Et bygningsvernssenter er mer enn bare bygninger. Det er en kilde til inspirasjon, lek og erfaringsoverføring. Godt innøvde teknikker og metoder får nytt liv, når de læres bort til mennesker som aldri har hørt om en hammer før. Eller sag, høvler og spikkekriver. Jeg har stor tro på kombinasjonen bygningsvernssenter og barnehage. Her får barn muligheten til å oppleve og prøve seg på tradisjonshåndverk, samtidig som de holder til i en gammel bygning med tydelige spor etter tidligere bruk. Barna får oppleve en røffere materialitet som aldri planlegges i moderne barnehager, og som sikkert får noen av de putesyende småbarnsforeldrene til å vri seg i fortvilelse.

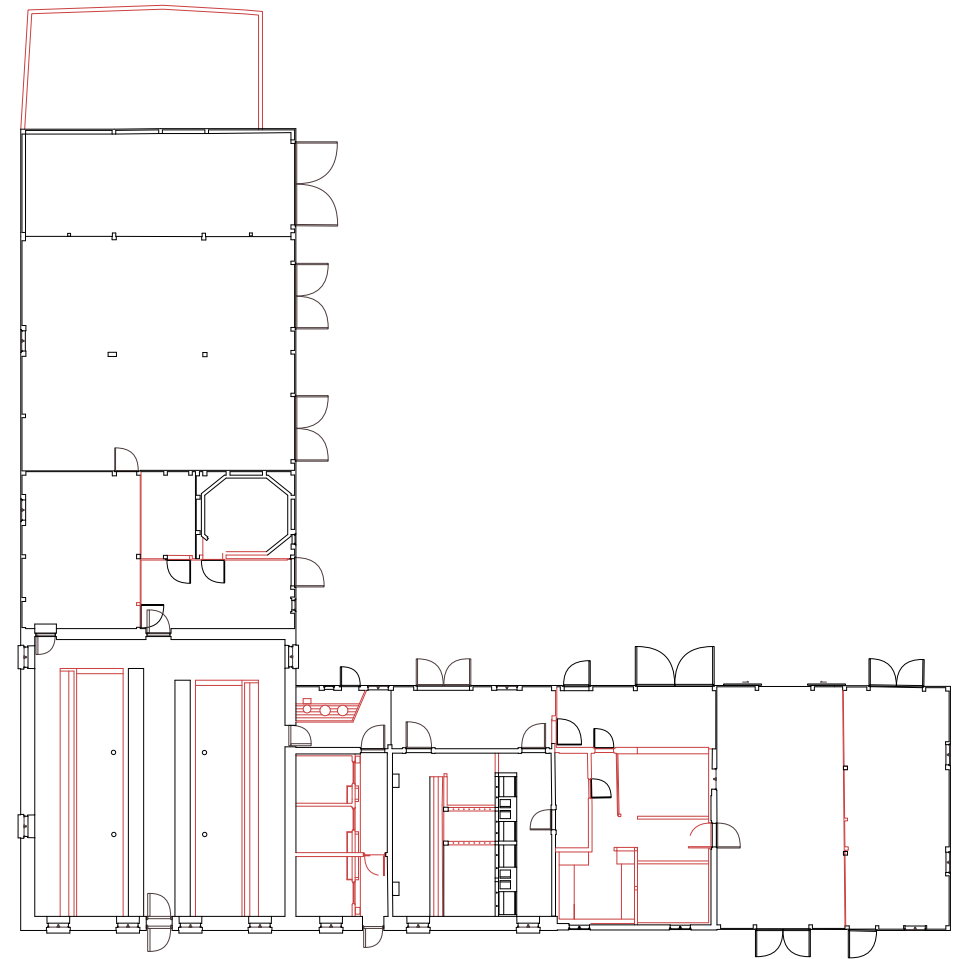
Begrep som formingsrom, rom for motorikk og uteplass får et nytt perspektiv i kombinasjon med låvens muligheter, bygningsvernssenterets kompetanse og barnas evne til innlevelse. Målet må ikke være at alle barna skal bli tradisjonshåndverkere i voksen alder, bo på et gammelt småbruk og klage på at alt var bedre før i tiden. Men om barna har fått et forhold til gamle bygg, har man kanskje oppnådd litt mer for bygningsvernssenterets fremtid enn i en tradisjonell barnehage?

Flytteplan

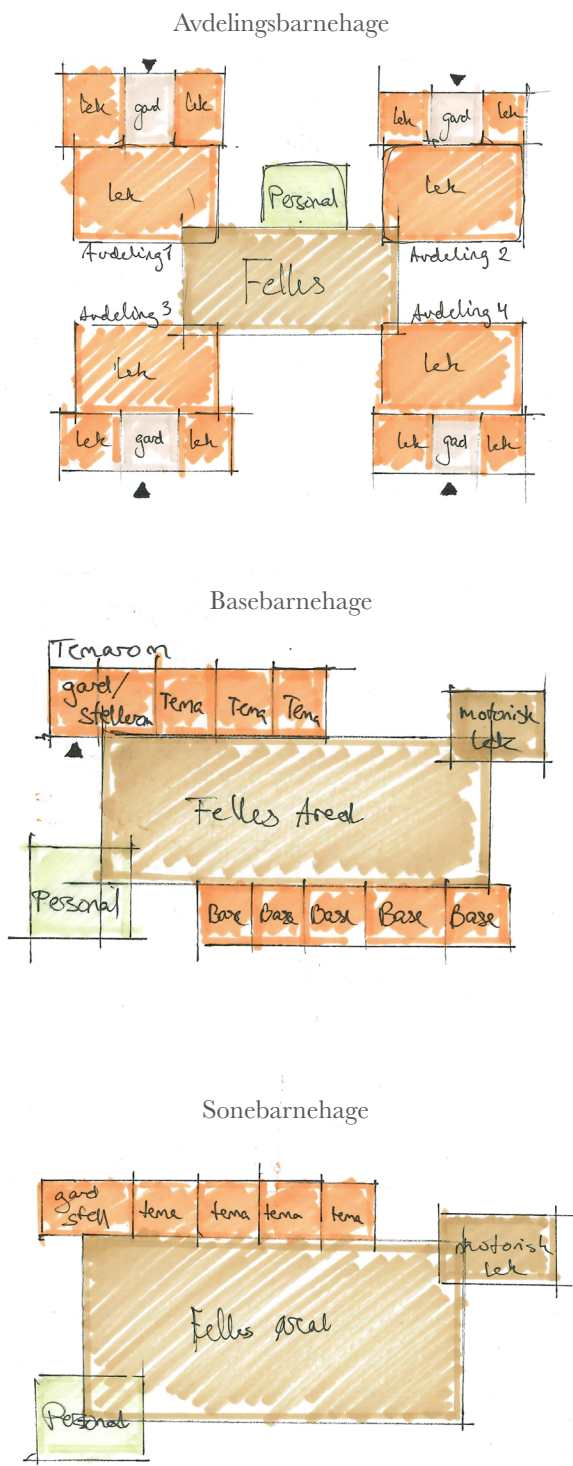

Mange av dørene og enkelte porter kan brukes igjen andre steder i låven. Hestens gamle trau gjenbrukes som fundament for kjøkken på småbarnsavdelingene. De store portene flyttes til andre etasje over fjøset og muliggjør trøndersk balkong.

Rivningsplan

Alt panel demonteres, overflatene høvles og blir brukt som ny innvendig kledning. Dører som fjernes er så ødelagt at de ikke kan restaureres. De demonteres og brukes som panel hvor det er mulig. . Samtidig som fjøsinnredningen fjernes, slipes gulvet så det blir slett.

Tilnærming barnehage

Inndelinger

Avdelingsbarnehage
Tradisjonell norsk barnehage. Hver avdeling har sine egne lekearealer med funksjoner som garderobe, toalett/stellerom og lite kjøkken. Avdelingene har ofte egen inngang og koblet sammen via et større fellesrom. Avdelingsbarnehagene har mindre areal til spesialrom og verksteder osv, da barna tilbringer det meste av tiden på avdelingene. Barna er oftest delt inn etter alder med to småbarnsavdelinger 1 - 2 og 2 - 3 år, og to storbarn med blanding av 3 - 5 år.

Basebarnehage
Barn er delt inn i bestemte grupper som hver har sin base. Dette fungerer likt som i avdelingsbarnehagen, men med mindre areal for hver base, noe som frigir areal til fellesrom for motorikk, formgiving osv. Basene er mer privat enn fellesarealene og for å være det fysiske holdepunktet for barna tilknyttet basen.

Sonebarnehage
Motsatt av de ovennevnte barnehagene, har ikke sonebarnehage noe private rom da alt lekeareal er fordelt på større og mindre fellesrom. Organisering og møblering deler inn barnehagen for lek knyttet til forskjellig alder, støynivå tema osv. Dette kan også oppnås gjennom etasjer og hvilken aktivitet de forskjellige sonene legger til rette for.

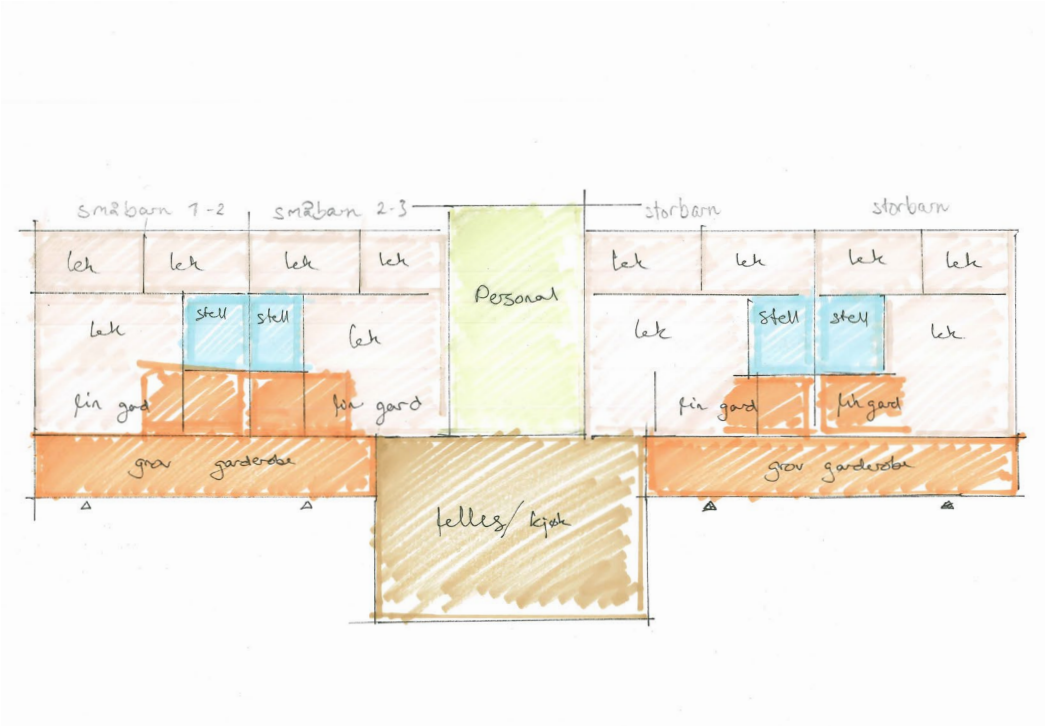

Undertegnede gjennom en aktiv oppvekst
Alle bilder: Marit Ringheim og Nils Arild Ringheim

Egenrefleksjon

Erfaring fra barnehage som barn og voksen

Etter 5 år i en avdelingsbarnehage er det vanskelig å forestille seg noe annet. Jeg har jobbet 1 og 1/2 år i en avdelingsbarnehage før arkitekturstudiet. Dette farger veldig prosjekteringen og den retningen prosjektet har tatt. Barnehagen i møte med et bygningsvernssenter gir gode muligheter for verkstedarealer, formingsrom og temarom. Tanken er at småbarn deles inn i avdelinger, med alt av nødvendige funksjoner og rom for en trygg hverdag. Avdelingene er noe større enn areal-kravet, da småbarn bruker mer tid inne, enn storbarn. De første årene utfolder seg på en trygg avdeling med jevnaldrende. Jo eldre man blir, jo mer er man ute og behov for å utfordre seg selv øker. Barnas motoriske utvikling med alderen gir økt mulighet for å dra nytte av symbiosen med bygningsvernssenteret.

Skjematisk plan for Regnbuen barnehage i Trond-heim. Her har undertegnede jobbet 1 og 1/2 år på både storbarn og småbarnsavdelingen.

Uterom

Naturen som lekeplass

Å ta i bruk det man har er essensielt for barnehagens uterom. Gode trær å klatre i, solfylte skråninger og et spennende lysthus foran Prestegårdslåna. Kanskje man tar med seg matpakken og spiser lunsj i lysthuset noen ganger i ukedagene? Et ellers stort, oversiktlig lekeområde omkranser barnehagen. Terrenget gir gode akemuligheter ned mot undergangen ved toglinja, som igjen blir en liten attraksjon en gang i timen når toget suser forbi.

Nabogården nord for barnehagen driver parsellhager og fising i gaula er bare en liten dagsutflukt unna.

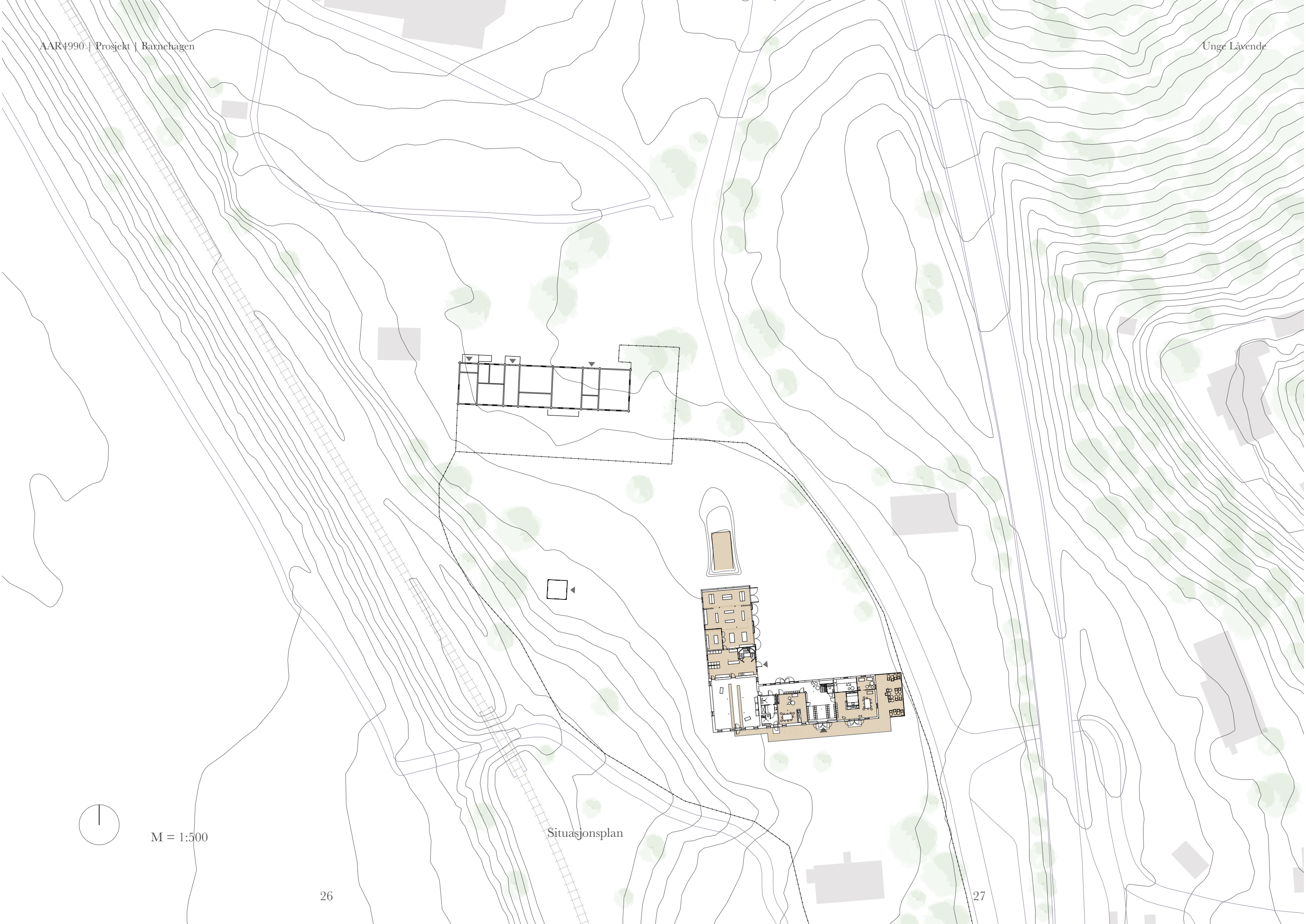

1: Lysthus
2: Uteområde

M = 1:500

Situasjonsplan

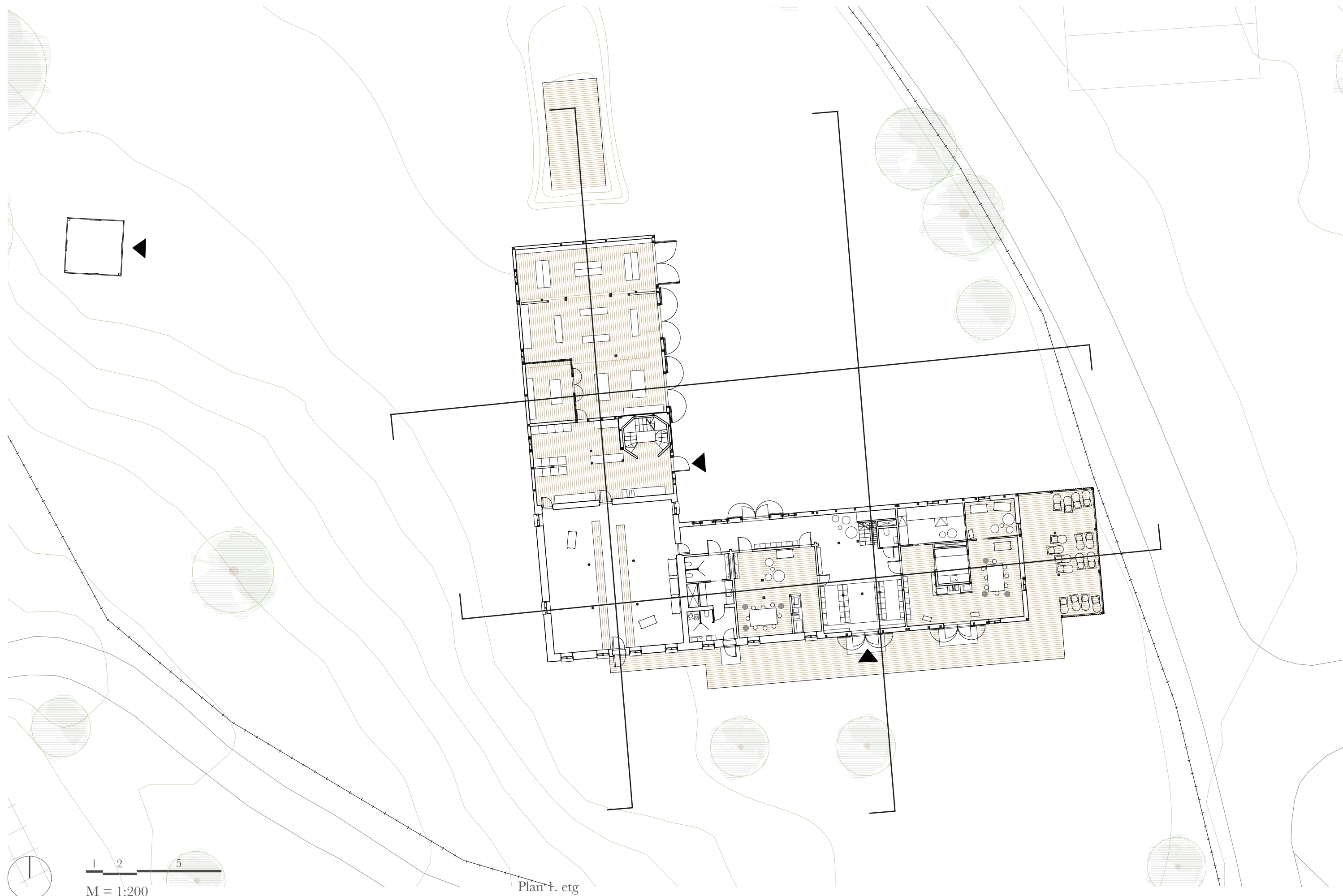

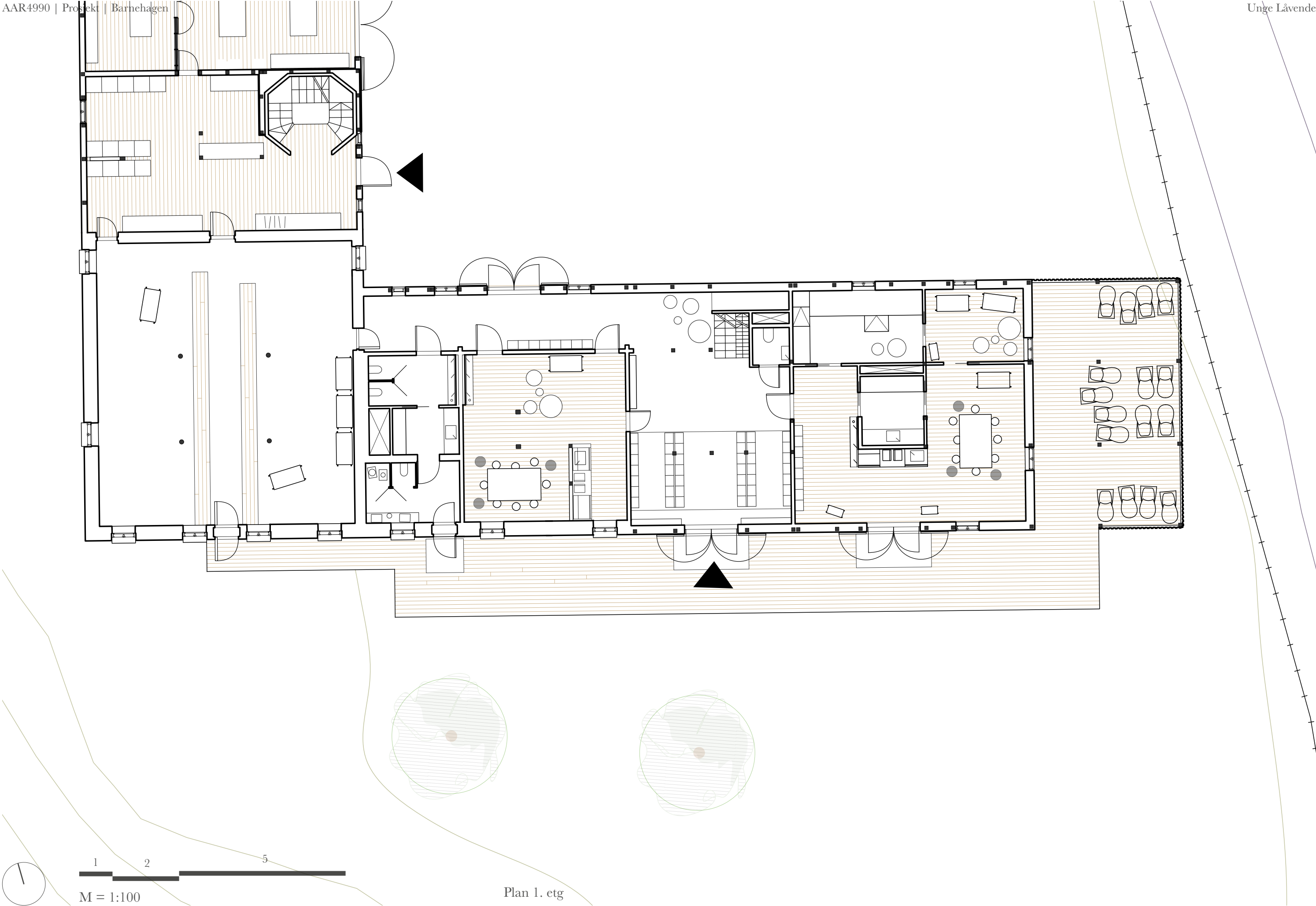
Småbarn

sitplan Oppgaven har som hensikt å transformere en låve fra 1928 om til en barnehage og et senter for bygningsvern. Oppgaven består av 4 deler: prosjekt, oppmålingsrapport, referansestudier og prosesshefte. This thesis is an attempt to transform an old barn from 1928 into a kindergarden and restorationcenter for old buildings. It consists of 4 parts: project, registration report, case studies and process.v

Disclaimer

herifara og ut strekker ikke tiden til.

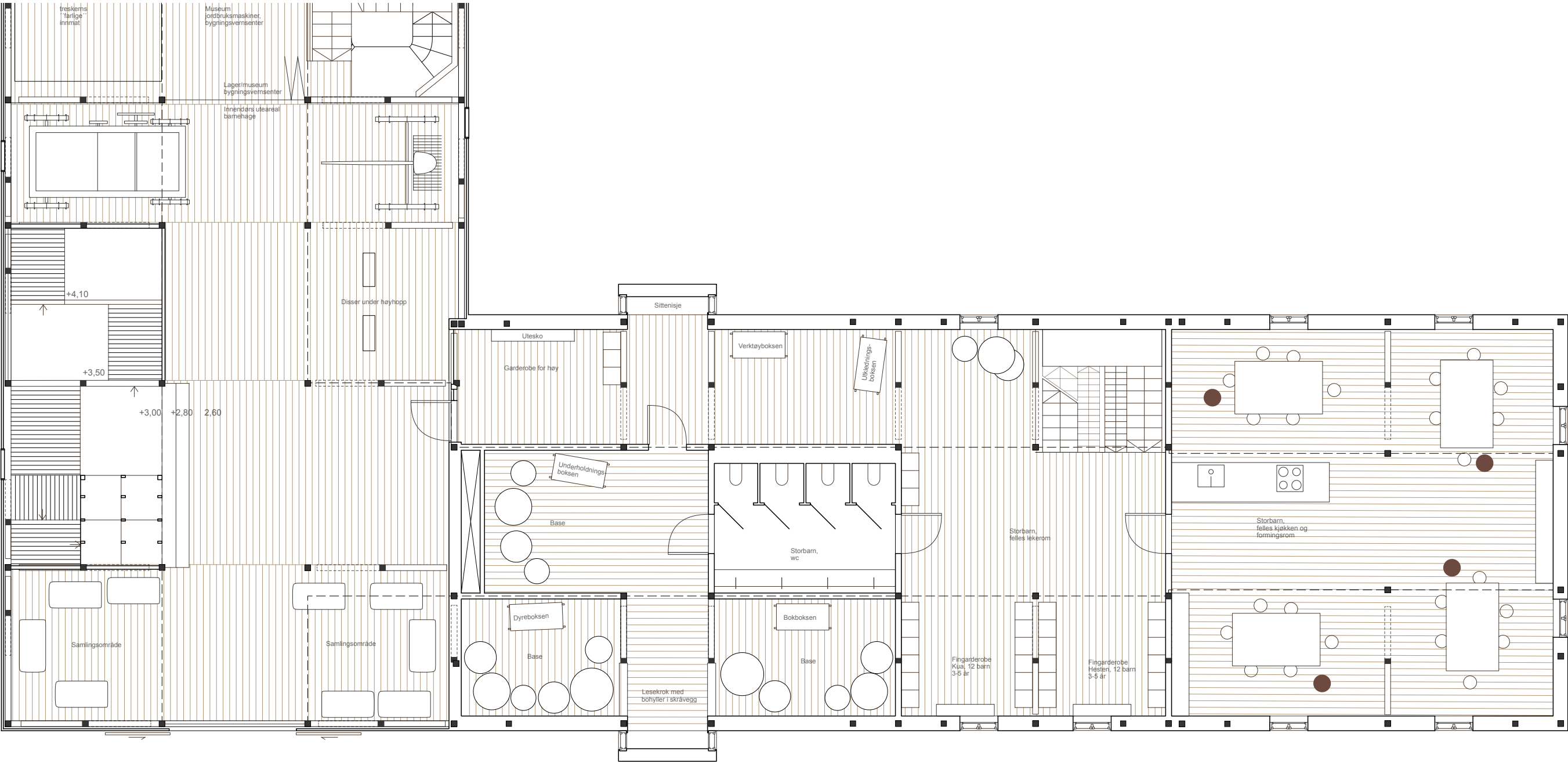

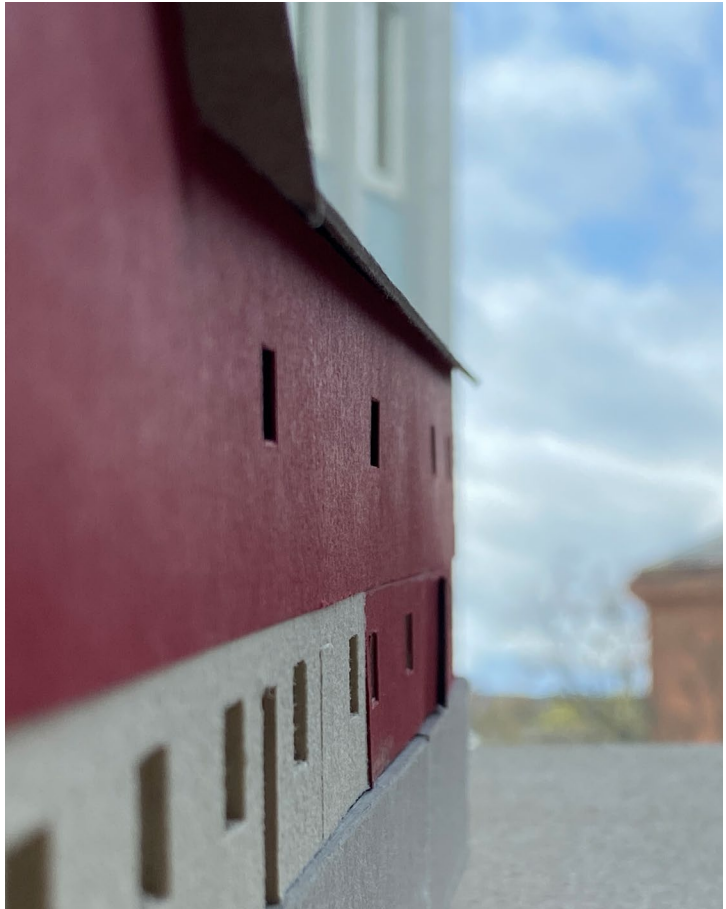
1 2 5
M = 1:125

Oppriss sør

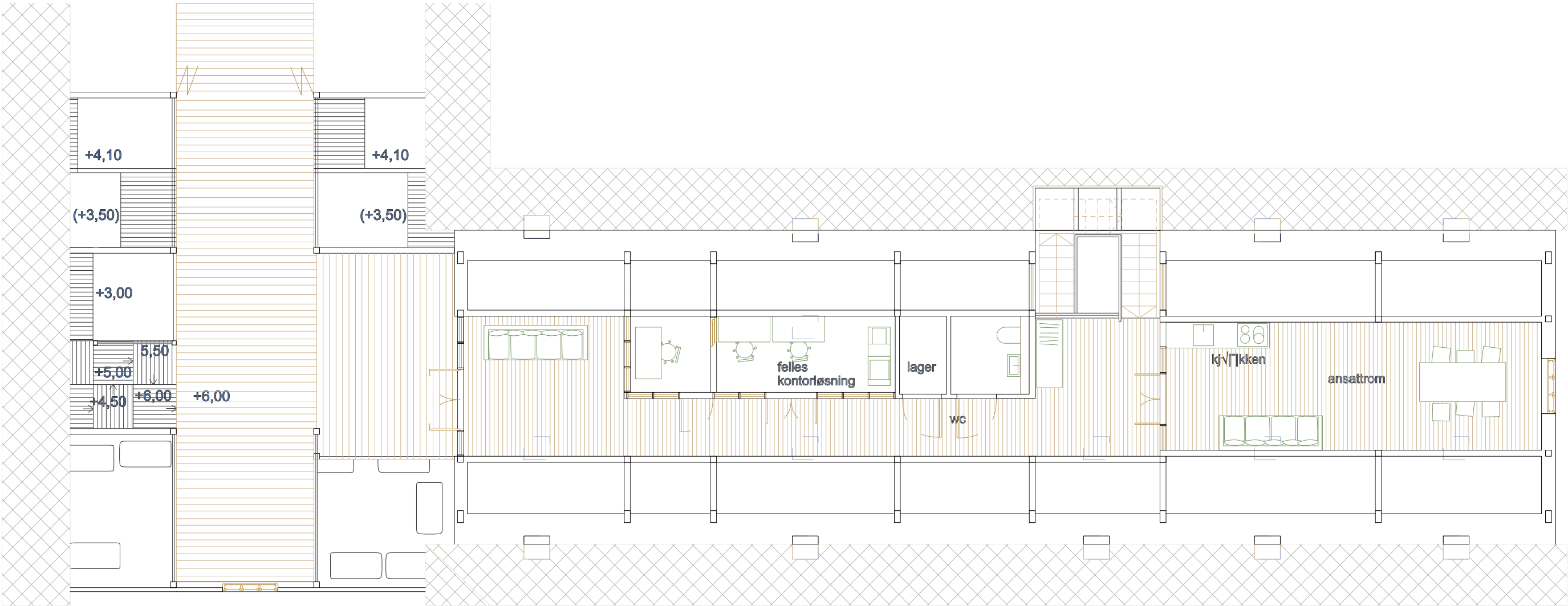

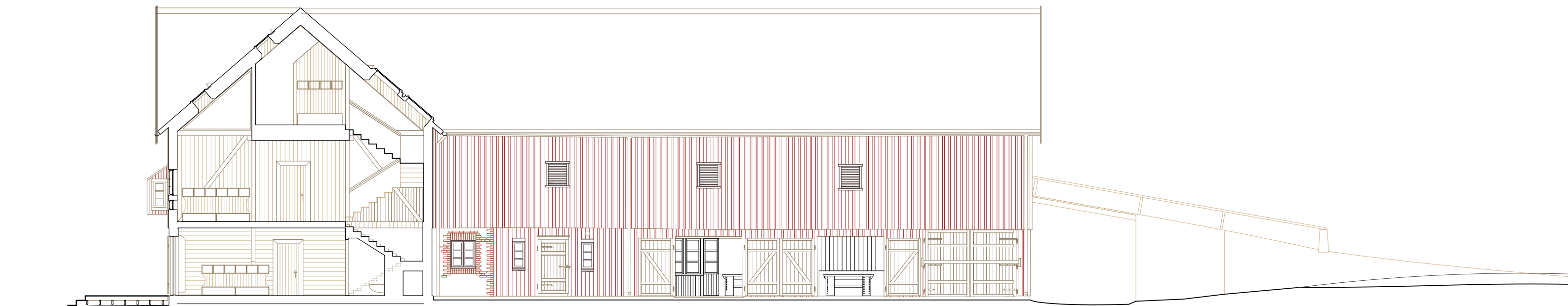
Plan 2. etg

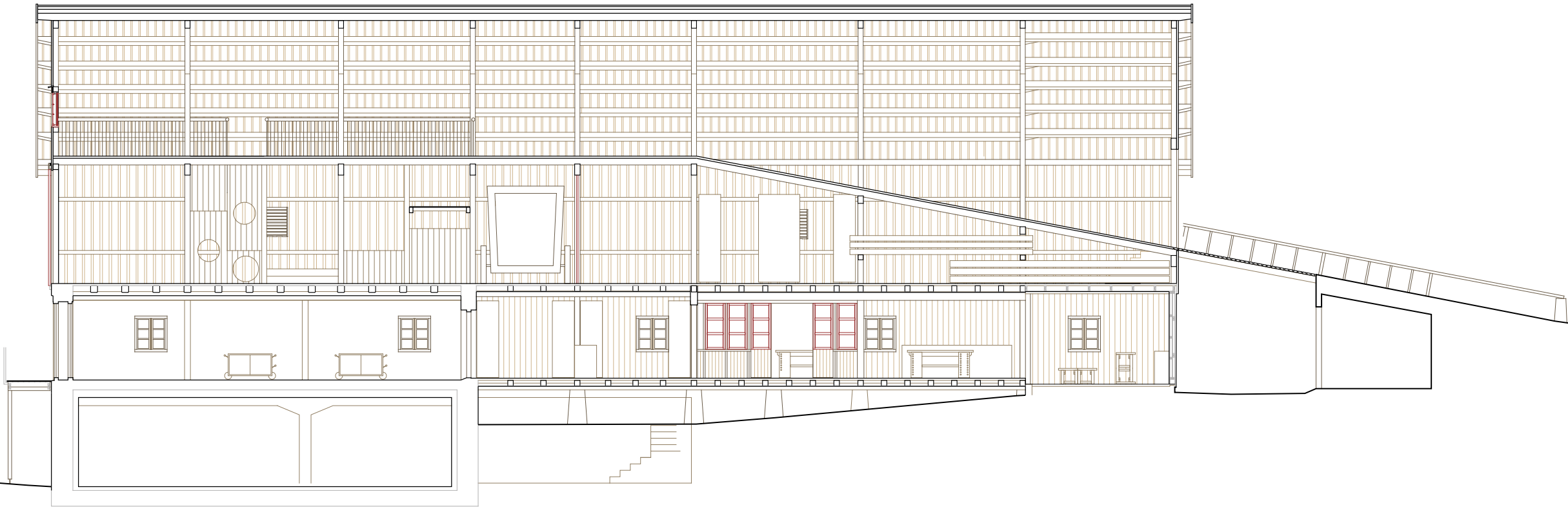

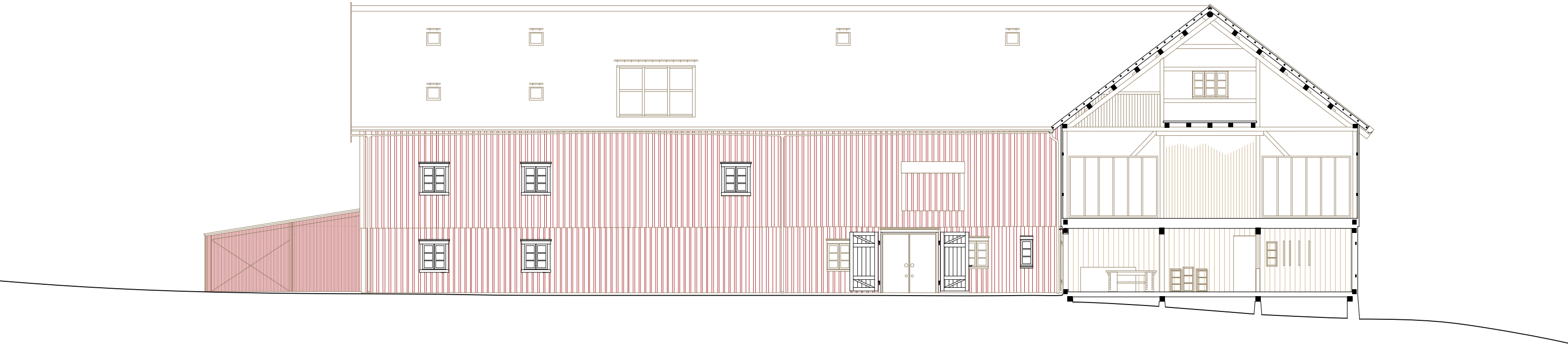

Plan 3. etg

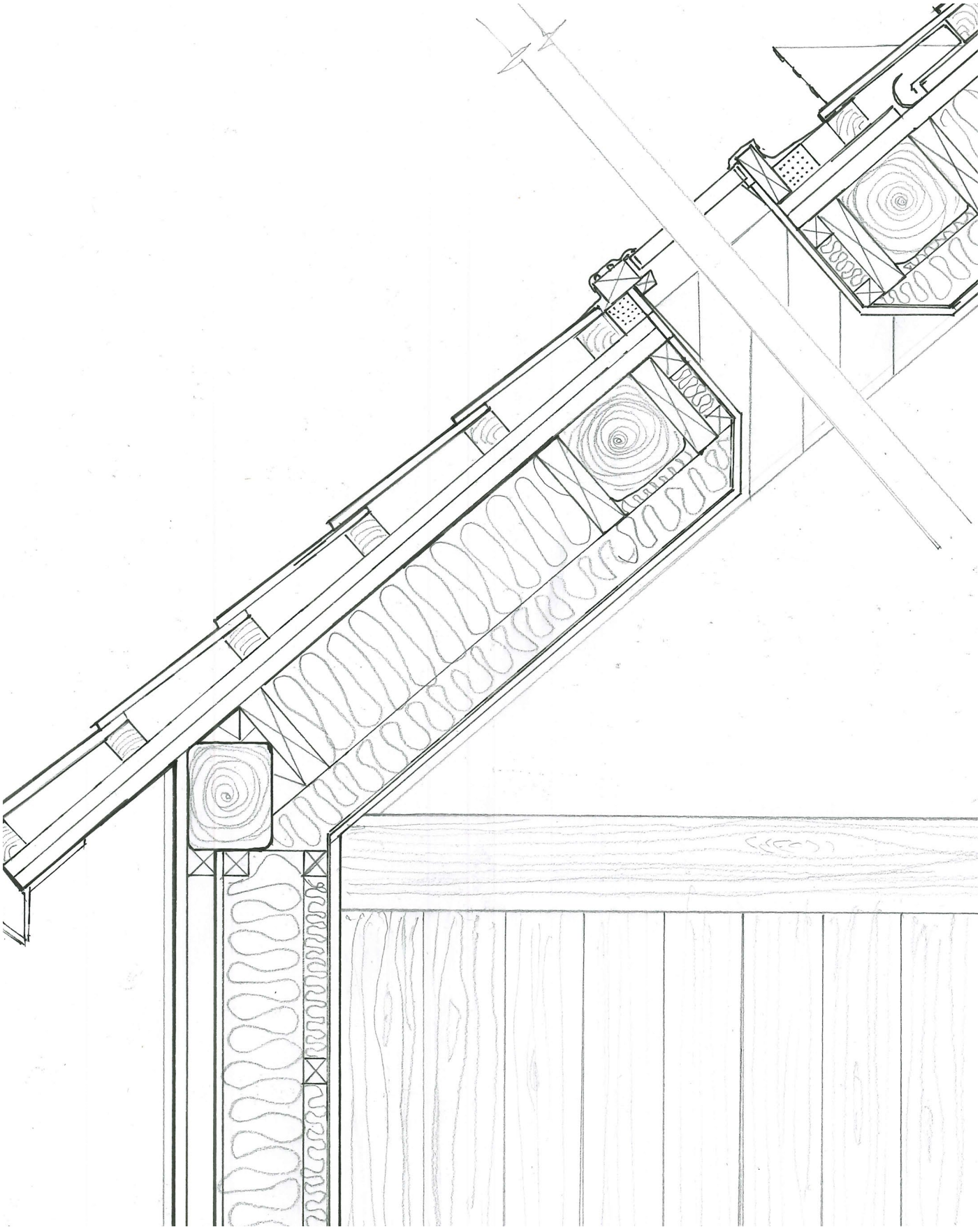

Ting på låven som kan brukes til utstilling og kanskje lekeapparat?

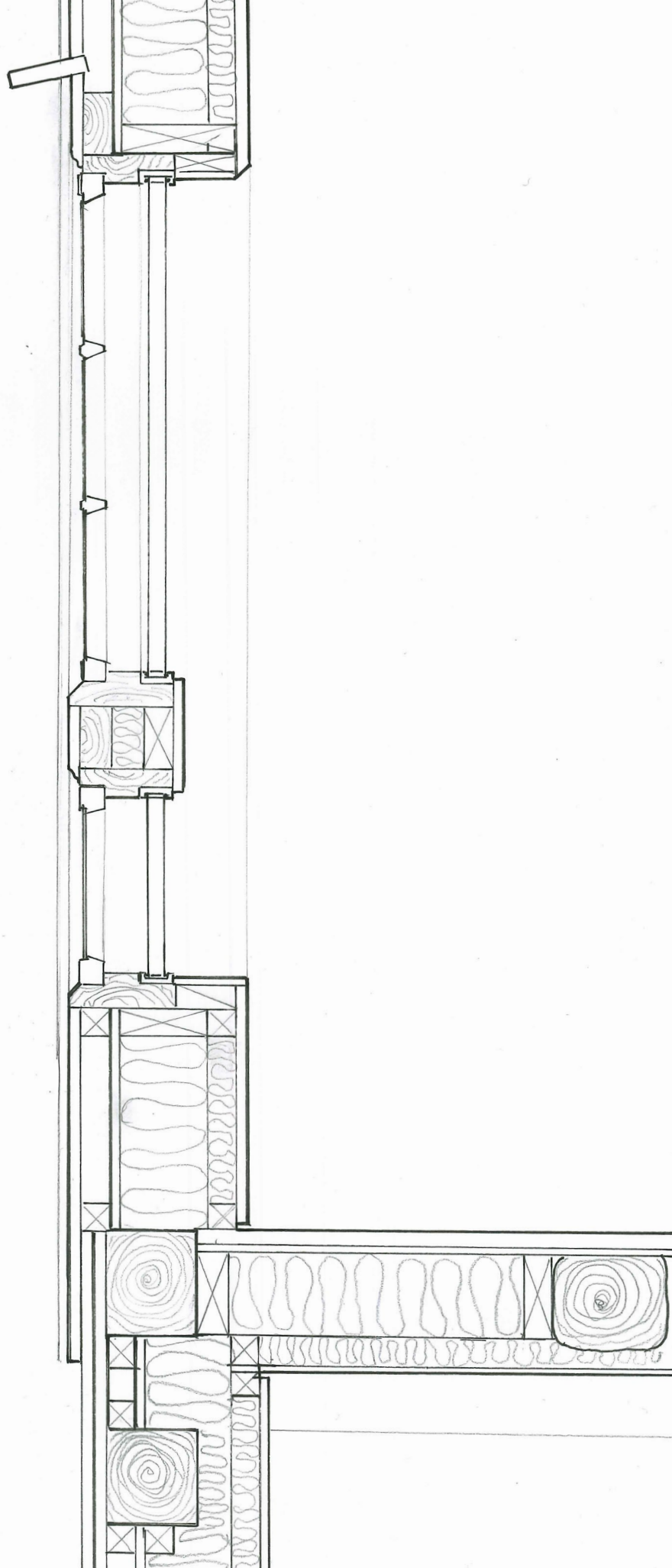
Detalj

Gesims og vindusinnsetning 1:10

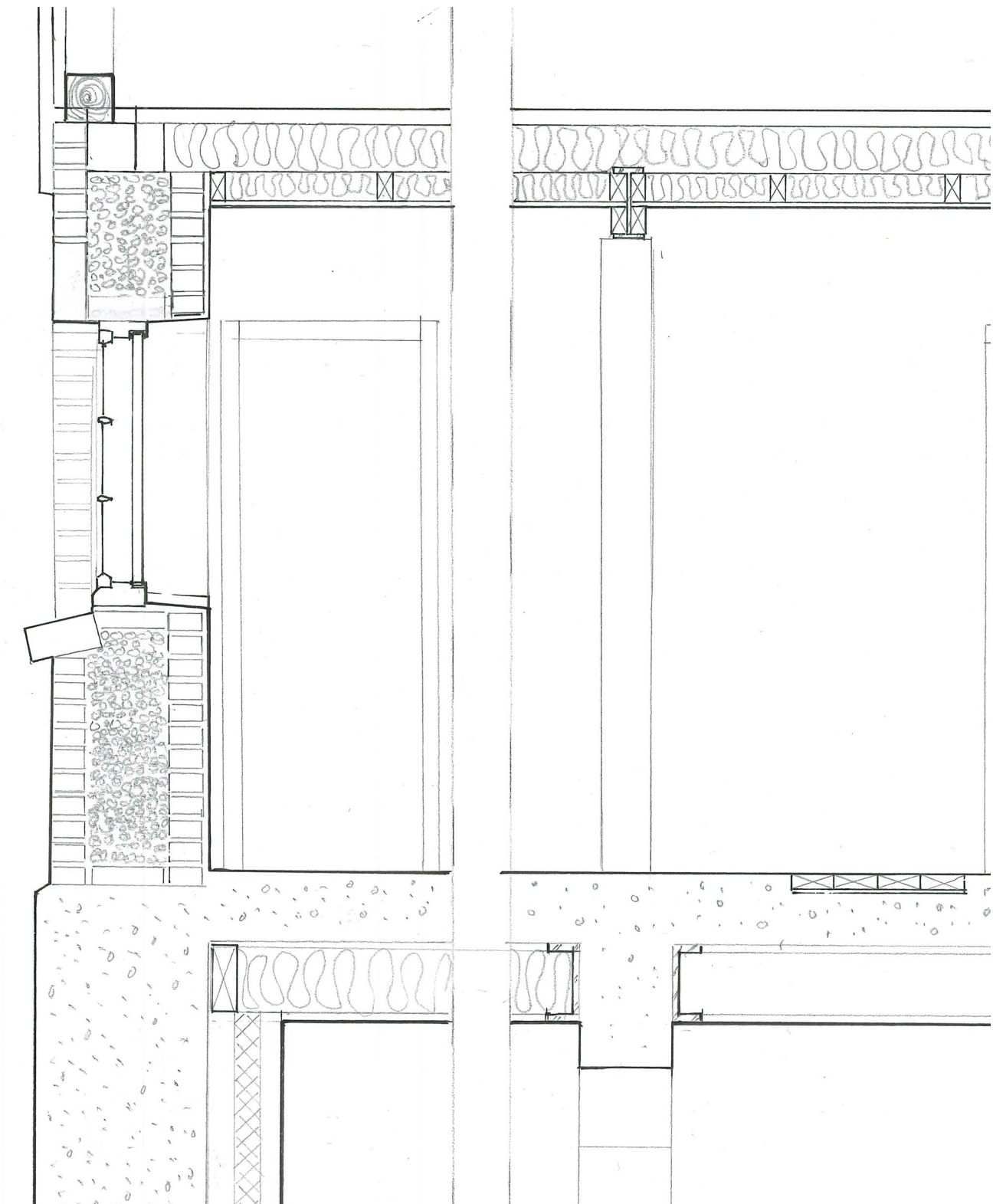
Detalj

Vindu i vegg og etasjeskille 1:10

Detalj

Etterisolering teglmur og fraukjeller, 1:20

Kilder:

Bøker

Krogstad, A., Hansen, G.K., Høyland, K., Moser T. (2012) *Rom for barnehage*. Bergen: Fagbokforlaget
Røyrane, E., Apneseth, O., (2017) *Norges Låver*. Leikanger: Skald Forlag
Vedum, T.V., Ødegaard, T., Dullerud, O. (2005) *Natur og gårdsbarnehagen*. Bergen: Fagbokforlaget

